

Світлана Біленкова (Чернівці)

ТРАДИЦІЙНО СФОРМОВАНИЙ ЛАНДШАФТ ЧЕРНІВЦІВ У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ІСТОРИЧНИХ МІСТ

Історико-культурні надбання історичних міст, залишені нам у спадок від пращурів, є не лише суто національною цінністю, а як ми бачимо й невід'ємною частиною культурного надбання світової цивілізації [21, С.46-51; 28, С.44-45].

Місто – це одне із найсильніших та найбагатших втілень культури в її матеріальній і духовній плоті. Кожне з них в силу поєднань природно-планувальних, соціально-економічних та інших умов має свій неповторний характер історично утвореного історико-культурного середовища, свій образ, свій „геній, або феномен”.

Проблеми збереження цих об'єктів культурної спадщини є спільними для всієї Європи і, безумовно, вирішуються зусиллями, які забезпечують єдність політики держав-членів Ради Європи та стимулюють їх солідарність.

Ландшафти таких міст приваблюють автентичністю покрівельного фонду (дерев'яними, керамічними, мідними, або оцинкованими покрівлями зі скловидними мансардними вставками та декоративною позолотою, або поліхромною керамікою). Цей фактор у першу чергу свідчить про високий рівень культури державної політики щодо збереження духовного культурного фонду національного надбання. При цьому значна увага надається також і збереженню художніх образів фасадів історичної забудови, збереженню її ансамблевості [35, 37, 41].

Чернівці – одне з найцікавіших історичних міст України, розташоване неподалік від географічного центру Європи. Цього року воно святкуватиме свій 600-літній ювілей.

Багатоградна стилістична мова архітектури Чернівців ХІХ – першої половини ХХ століття надзвичайно важлива для розуміння тих еволюційних процесів, які відбувалися в той час у світовій архітектурі. У

ці десятиріччя архітектура столиці Буковини у своєму стильовому розвитку пройшла ті ж етапи, якими була відмічена історія європейської архітектури – хоча шлях розвитку чернівецької архітектури був більш складним, ніж у багатьох регіонах Західної та Східної Європи [5, 37].

Особливо важливо відзначити, що при цьому у творчості чернівецьких архітекторів та будівельників збереглась та толерантна спадковість, якої так не вистачає в нашій країні сьогодні. У широкому просторі професійних пошуків одне покоління архітекторів ніби би передавало свою творчу естафету наступному поколінню.

Підсумком такого складного, багатогранного процесу став цілісний образ міста, в якому споруди різних епох, різних політичних режимів та різних стилів із національними інтерпретаціями сформували цікаву і в багатьох аспектах унікальну містобудівну перлину Буковинської столиці, наповнену прикладами багатогранних архітектурних стильових відтінків [4, С.48-50; 29, С.22-28; 30; 33; 34, С.81-84; 37; 38]. У цьому – і своєрідність, і неповторність архітектурного образу міста.

Як зазначалося у доповіді президента Українського Комітету ICOMOS, доктора архітектури, професора Вадима Абизова на 15 Генеральній асамблеї ICOMOSy, що відбулася 17-22 жовтня 2005 року – у місті Сіянью серед п'яти пропозицій від України щодо внесення їх до Списку Всесвітньої спадщини UNESCO була представлена центральна частина історичного середмістя Чернівців із основним об'єктом номінації – ансамблем Резиденції буковинських митрополитів [1, С.12-15].

Це середовище цілком закономірно репрезентувалося як неповторний приклад „архітектурної цілісності містобудівної структури і гармонійності міського середовища, де поєдналися риси європейських класичних стилів кінця XVIII – першої половини XX століть та етнічного колориту різних культур”... Цілком справедливо тоді наголошувалося, що „історичне подієтнічне середмістя Чернівців є завершеною системою ансамблів, комплексів та будівель, яка демонструє неповторний сплав архітектурно-просторових форм і мотивів різних національних культур доби XVIII – XX століть...” [1, С.-14].

„Кам'яна книга” Чернівців відобразила зовсім непросту історію міста, яке тільки з 1944 року остаточно увійшло до складу України, а до цього, як і значна частина Буковини, перебувало на території інших державних утворень.

Внаслідок розділу Польщі у 1770-х роках Буковина входила до складу багатонаціональної Австро-Угорської імперії і залишалася в ній до 1918 року. З 1918 до 1940-х років Буковина входила до складу Румунського королівства. Обидва ці періоди оригінально відобразилися в

архітектурі міста, залишивши на вулицях та площах сотні споруд, які мають сьогодні унікальну культурну цінність. І якщо порівняти розвиток містобудівного середовища Чернівців з іншими історичними європейськими містами, то можна перекоонатися у тому, що формувалося воно у тому ж контексті, що й багато інших європейських міст [7, С.22-33].

Зокрема, у вигляді яскравих прикладів такого спільного розвитку можна розглянути історичні міста, які розташовані вздовж берегів одних із найбільших судохідних річок Європи – Дніпра та Дунаю.

На території України одним із найбільш цікавих міст на березі Дніпра, безумовно є столиця нашої держави – місто Київ. З вершин його крутих пагорбів та схилів відкривається чудова панорама. І золоті куполи перших київських православних храмів уздовж Дніпра не можливо переплутати з жодним містом світу. Тому Список об'єктів всесвітньої культурної спадщини UNESCO Україна і репрезентувала знаменитим собором Святої Софії (XI ст.) із ансамблем споруд Києво-Печерської лаври.

Культурна спадщина Європи не уявляється без знаменитих столичних історичних міст, розташованих уздовж берегів Дунаю. Зокрема, історичний ландшафт столиці Угорщини – міста Будапешта вражає багатою палітрою архітектурних домінант. А от столиця Австрії – місто Відень захоплює просторовістю і гармонійним розташуванням різнохарактерних масштабів та пропорцій історичної забудови із сучасною. Столиця Словаччини – Братислава запам'ятовується багатою палітрою різнохарактерних панорам із середньовічними замками на схилах природного міського ландшафту. Кожне з них має особливі силуети, характер, художні образи, притаманні тільки їм.

Серед міських панорам абсолютно протилежних міст за географічним розташуванням як Ліон (Франція) і Санкт-Петербург (Росія) можна знайти навіть чимало куточків, які ніби віддзеркалюють один одного. Образ Санкт-Петербурга вражає своєю нескінченною горизонталлю, а образ Ліона – грайливими каскадами міської забудови.

Малі міста, розташовані серед скель та високих гір справляють надзвичайно піднесене емоційне враження. Зокрема, невеличке містечко Ла Малеме, розташоване ближче до півдня Франції чудово проглядається з вершин високих скель; австрійське містечко Гальштадт, яке ніби сховалось серед високих Альпів неможливо не впізнати, завдячуючи живописному озеру. А от знамените українське містечко Гурзуф, яке затишно розмістилось уздовж південного берега півострова Крим у Чорному морі вражає не тільки багатством природних ландшафтів, а й

Фрагмент архітектурного ансамблю резиденції буковинських митрополитів.

Вигляд Чернівців з висоти міської ратуші.

ІСТОРИЧНЕ ПОЛІЕТНІЧНЕ СЕРЕДМІСТЯ ЧЕРНІВЦІВ

CHERNIVTSI HISTORIC POLYETHNIC INNER CITY

The German Community Houses, early XX c. Kobylanska Str., 53

Detail
Main Str., 67

BUKOWINA
1893-1910

The Jews Community Houses,
1907-1909, The Theatre
Square, 5

Chernivtsi views later XIX
- early XX cc.

The Ukraine Community Houses, late XIX - early XX cc., Ukrainaka Str., 31.

The Turkish well XIX c.

Толерантність як особливність громадської свідомості виявлялась, зокрема, в появі різнозначних національно орієнтованих елементів містобудівної структури - Німецького, Українського, Єврейського Румунського Польського народних домів та інших громадських об'єктів національних спільнот.

Tolerance as a feature of public consciousness is felt specifically in the fact of emergence of equivalent, ethnically oriented elements of the urban tissue: The German, Ukrainian, Jewish, Roumanian, Poland Community Houses and other public buildings of the ethnic groups.

The Roumanians Community Houses

КРИТЕРІЙ 1 (У)

Центральна частина історичного середмістя є унікальним у своєму роді прикладом архітектонічної цілісності містобудівної структури і гармонійності міського середовища, де поєдналися риси європейських класичних стилів кінця XVIII - першої половини XX століть та етнічного колориту різних культур.

CRITERION 1(Y)

The central part of the historic inner city is a unique example of architectural integrity of urban layout as well as harmonious urban environment combining features of European classic styles of the late XVIIIth - early XXth centuries and ethnic colour of some different cultures.

розмаїттям маленьких будиночків, які щільно розмістились один біля одного, утворюючи вузькі звивисті вулички вздовж Кримських гір.

Разом з тим серед такого багатого розмаїття „міських ландшафтів” є міста, які створюють враження, що їх архітектурну мозаїку творила майже одна і та ж сама творча рука.

Це, безумовно – Відень, Грац і наші Чернівці.

Період їх активного розвитку випадає на кінець XVIII – першу половину ХХ століть [5]. Протягом віків кожне з них накопичувало свій особливий культурний потенціал і формувало свій неповторний художньо-естетичний образ, свою духовну ауру.

Розвивались вони ніби за спільними архітектурними канонами, і творили у цих містах вихідці однієї тієї ж європейської „архітектурної школи”. Але кожне з них отримало свої особливості, які притаманні тільки йому.

Чернівецькі ландшафти вирізняються серед інших міст у першу чергу складністю природного ландшафту і особливим камерним характером забудови.

Мистецький аналіз історичного ландшафту Чернівців, здійснений австрійською дослідницею архітектури Редль Дагмар на I Міжнародній науково-практичній конференції, яка була присвячена у 2001 році вивченню архітектурної спадщини міста, вдало розкриває характерну особливість видів міста, які „демонструють нам міську панораму з відповідними часовими будівлями і є доказом можливого стильового репертуару. Це ...освячений в 1875 році університет, під ним – будівля греко-православної резиденції, вгорі – старий вокзал, під ним – греко-православний кафедральний собор. Вершиною архітектурної історії Чернівців є, без сумніву, греко-православна митрополича резиденція, створена у 1864-1882 роках за проектом архітектора Й.Главки, що працював головним чином у Відні й Празі” [2, С.48].

Ця думка підтверджується і у працях відомого вітчизняного дослідника архітектури Віктора Вечерського [10,11, 13]. Зокрема в одній із публікацій „Спадщина містобудування України” за 2003 рік автор пише: „особливу роль у структурі й панорамі історичного середмістя відіграє унікальний, знаковий для Чернівців архітектурний ансамбль резиденції буковинських митрополитів, що увінчує північно-західний мис плато, видний звідусіль. Збудований протягом 1864-1882 років за проектом чеського архітектора Й.Главки, він став символом міста, кульмінаційним пунктом його архітектурної еволюції, визначив подальший високий мистецький рівень формування архітектурного середовища і навіть його стилістику”. І далі: його специфічна функція, на думку автора „зумовила певну просторову ізольованість комплексу від

решти міста. Архітектурне середовище цього досить значного за масштабом ансамблю організоване на основі контрасту великого репрезентативного курдонера, зверненого до міста, з ландшафтним парком, до якого виходить тильний фасад головного корпусу, а також з невеликими камерними просторами внутрішніх двориків. Невізантійсько-романську стилістику митрополичої резиденції підтримує Вірменська католицька церква у середмісті, збудована в 1869-1875 роках за проектом того-таки Й.Главки” [11, С.-158].

І тому цілком справедливою є думка В.Вечерського, що „високий мистецький потенціал архітектурного середовища міста полягає саме на ґрунті неповторного ландшафту та нерегуляторної центральної системи розпланування ландшафтного типу, сформованої в основному на кінець XVIII століття. Це зумовило мальовничу об’ємно-просторову композицію міста, яка в сукупності з пластичною виразністю ансамблів й високими архітектурними якостями не тільки провідних, а й рядових будівель, а також оригінальними елементами міського впорядження, дозволяє розглядати територію історичного середмістя як єдине ціле стосовно решти міських територій, тобто як єдину, комплексну пам’ятку містобудування й архітектури, або історико-архітектурний заповідник” [11, С.-160].

На думку відомого дослідника історії європейської архітектури Бо Ларссона є й інша причина: „історичне і культурне підґрунтя Чернівців, що робить місто унікальним: це досить віддалена „гілка Центральної Європи” на краю Східної Європи і Балкан; перехрестя культур і мов; місто – як окремих світ...” [37]. Одним словом „Місто – як збережена досі „мінімодель” існування сучасного Європейського Союзу”, яка була подарована світу ще на початку XX століття.

Просторова архітектурно-ландшафтна композиція Чернівців заслуговує на високий рівень презентації світового рівня. Історичний центр міста Чернівців у сукупності з художньою цінністю ансамблів та високими архітектурними якостями не тільки сольної, але і рядової забудови, володіє надзвичайно високими художніми принадами світового рівня.

Це один із важливих критеріїв, який дозволяє розглядати територію історичного центру міста Чернівців як єдине ціле, що може представлятись об’єктом номінації до Списку всесвітньої культурної спадщини UNESCO [24, 25]. Нині ландшафти таких міст є особливо цінними: і не тільки з туристичної точки зору, але і з науково-практичної. Два-три століття тому назад милування архітектурною спадщиною Європи було доступним тільки для представників певної категорії суспільства.

Завдячуючи розвиткові самої потужної галузі сучасної економіки Європи – туризму, розмаїття культурної спадщини можна не тільки вивчати і досліджувати, а й отримувати від нього естетичну насолоду [40, 41]. Ніби в музеї, де зали розділені за часовою, регіональною та національною категоріями. Кожний зал має свій неповторний дух і разом з тим, свій індивідуальний ритм сучасного містобудівного розвитку.

Не дивлячись на те, що Європа за своїми розмірами випереджає тільки Австралію і займає всього 7% площі Земної кулі, туризм перетворився в ній у найрозвинутішу галузь бізнесу. Стає цілком зрозуміло, чому історичним містам сьогодні приділяється так багато уваги [27, С.58-71].

Бо лише вони, розвинуті та впорядковані створюють державі надійну соціально-економічну та політичну опору.

На шпальтах сучасної преси останнім часом спостерігається значна активізація уваги цій темі. За офіційними даними станом на 01.01.2003 року кількість виїжджаючих за кордон туристів по світу перевищила 700 млн. Вони направлялись головним чином до Європи, перш за все до Франції, Італії, Іспанії і Австрії [18].

Україна ж за потужністю свого культурного потенціалу може стати повноцінним конкурентом у цій галузі. Але для цього необхідно прикласти чимало зусиль [32, С.7-8].

На державному обліку в Україні сьогодні перебуває понад 130 тисяч пам'яток культурної спадщини. Напрацьована в Україні нормативно-правова база щодо збереження і використання культурної спадщини разом із міжнародними правовими документами є основою правового регулювання пам'яткоохоронної діяльності [10, С.590-693; 18; 22; 27]. Але всі ці нормативи розпорошені по різних джерелах та інформаційних базах даних. Пам'яткоохоронці, особливо громадськість, не мають можливості в повному обсязі користуватися ними.

Нова редакція Закону України „Про охорону культурної спадщини” від 16 грудня 2004 року розглядає зони охорони історичних ареалів населених місць як один із найголовніших інструментів збереження історико-культурної спадщини. З метою збереження об'єктів культурної спадщини в традиційному історичному середовищі у межах прилеглої території також встановлюються зони охорони та режиму використання цих об'єктів:

- охоронна зона;
- зона регулювання забудови та господарської діяльності;
- зона охорони природного ландшафту.

Допоміжним інструментом у цій справі став ухвалений Конгресом під егідою ЦК UNESCO навесні 2005 року Віденський Меморандум:

„Всесвітня спадщина та сучасна архітектура – управління історичним міським ландшафтом”, вперше опублікований у 2005 році [14, С.54-65; 15, С.12-20]. У цьому Меморандумі вперше визнано місце та роль історичного міського пейзажу у пам’яткоохоронній сфері, принципи та провідні напрями управління з питань збереження та розвитку історичних міст.

Саме на прикладі культурної спадщини Чернівців усвідомлюється необхідність впровадження у практику нових методів історико-архітектурних досліджень із поглибленим вивченням історичного ландшафту і посиленою увагою до визначення на ньому історичних ареалів та їх характерних особливостей [6, С.118-123; 7, С.22-33; 8]. Ці складові надзвичайно важливі для розвитку історичних міст України, тому що саме вони визначають подальший розвиток і конкурентноспроможність міста, розвиток його економіки і безперечно, престижу країни.

Значна кількість історичних міст України сьогодні не має затверджених зон охорони історичних ареалів.

Дієвість наявних затверджених зон охорони досить невелика, легітимність цих зон у багатьох містах не підтверджена рішеннями виконавчої влади і може бути опротестована. Такі випадки, на жаль, мають вже місце: традиційний характер історичного ландшафту міста Ялти, розташованого на південному березі Кримського півострова у Чорному морі порушено брутальною реконструкцією пам’ятки архітектури у вигляді багатоповерхової надбудови. Така методика ведення містобудівної політики вислідковується і в історичному середовищі Києва [12, С.158-164].

Більше того, введені наприкінці минулого століття жорсткі регламенти містобудування в історичному середовищі України сприяли тому, що історична цінна забудова не ремонтувалась більше 20 років, і як наслідок – величезний відсоток споруд у межах міської забудови став відноситися до ветхого та аварійного фондів. Починаючи з середини 1980-х років він почав активно замінюватися, на жаль не кращими взірцями пострадянської архітектури і досить „агресивно” вписався у традиційний характер міської забудови.

Цей досвід привів не до позитивних зрушень у питаннях пам’яткоохоронної справи, а навпаки – до „вимивання” цінних об’єктів історичної забудови. Зокрема Список об’єктів культурної спадщини міста Чернівців протягом перших п’яти років ХХІ століття почав зменшуватися: і статус об’єктів культурної спадщини втратили житловий будинок 1870-х років на вулиці Ольги Кобилянської, 19 та „Критий ринок” 1930-х років на площі Філармонії [16, 19].

Історичне середовище в населених пунктах до останніх років взагалі не являлось „фігурантом” даного процесу. І тільки введення в дію Закону України „Про Загальнодержавну програму збереження та використання об’єктів культурної спадщини на 2004 – 2010 роки” визнало завдання комплексного підходу до регенерації вуличних кварталів та реновації історичного середовища. Суворі обмеження, які розповсюджуються на територію об’єкта культурної спадщини, не передбачають якого-небудь містобудівного розвитку. Цей факт, безумовно сьогодні провокує місцеві органи влади на обґрунтований супротив щодо включення того чи іншого „об’єкта культурної пам’ятки” до Державного Реєстру національного культурного надбання України.

Така позиція приводить до поступового „вимивання” традиційного характеру історичних центрів населених місць зі складу об’єктів культурної спадщини. Разом з тим, в сучасних умовах складається виключно сприятлива кон’юнктура для капіталізації нерухомості, активізується будівельна діяльність і, безумовно, розгортається форсування „роздачі” земель під забудову – зокрема без врахування на цих землях охоронних зон об’єктів історико-культурного призначення [17; 23, С.173-180].

Найбільш вразливими територіями стають саме території історичних центрів старовинних міст, а також історичні садиби, монастирі, природно-ландшафтні комплекси, які увійшли в сучасне історичне середовище. Ці території, як правило занедбані в інженерно-технічному аспекті і потребують спеціальної державної підтримки.

У цьому відношенні взагалі не підтримуються такі важливі поняття, як:

- об’єкт культурної спадщини;
- об’єкт особливого регулювання містобудівної діяльності;
- територія об’єктів культурної спадщини;
- землі історико-культурного призначення.

В Україні під охороною держави перебуває 401 історичне місто і селище міського типу. До цього Списку входять і Чернівці.

Специфічний природний ландшафт, живописний рельєф Чернівців надав місту особливого, індивідуального образу і сприяє створенню цілого ряду надзвичайно живописних панорам, в яких домінують роль відіграють і годинникова вежа міської Ратуші, і куполи та дзвіниці храмів, і незрівнянна Резиденція буковинських митрополитів, і різноманітні вежі кутових будинків, що піднімаються над живописним „морем Буковинської зелені”.

Варто зазначити, що кожний історичний період залишив у Чернівцях своє особливе відображення. Іноді ці періоди досить тісно спліталися в єдину художню концепцію навіть в одній споруді [5].

Шведський дослідник чернівецької архітектури Бо Ларссон у 2004 році при підтримці відповідних служб Чернівецької міської ради здійснив аналіз історичної забудови міста [37]. Результатом цього спільного проекту стала детальна аналітична робота і розробка Схеми розподілу історичної забудови на відповідні категорії. У Чернівцях їх п'ять. Це житлові та комерційні будівлі, які мають особливо велике значення для майбутнього розвитку містобудівної політики у Чернівцях:

1. Традиційні двоповерхові садибні будинки із симетричними фасадами, центральними воротами та внутрішньодворовими галереями. Іноді до них у різні періоди добудовувався третій поверх;

2. Звичайні єврейські будиночки, що сформували містобудівне середовище в районі вулиць Шолом-Алейхема, Петра Сагайдачного, Анрі Барбюса;

3. Вартісні споруди, які будувалися в комерційних цілях. Саме в них розміщувались дорогі готелі, магазини, ресторани, банки;

4. Будинки, наповнені різнохарактерними особливостями стилів від „віденської сецесії” – до різновидів короткочасного, але яскравого у Чернівцях „ар-деко”;

5. Кращі взірці будинків, вирішених у стилі „необринков'яну” та європейського функціоналізму.

Ця спільна міжнародна робота виявилась надзвичайно корисною. Згодом, з метою забезпечення збереження традиційного характеру історичного ландшафту міста, протягом 2006 – 2007 років на базі відділу Чернівецької міської ради з питань охорони культурної спадщини та управління містобудування і архітектури провідними вітчизняними фахівцями (аналітиками архітектури) виконувалась робота з „Коригування історико-архітектурного опорного плану і проекту зон охорони пам'яток та визначення меж і режимів використання історичних ареалів м. Чернівців” [17]. Замовником цієї роботи виступила Чернівецька міська рада.

Депутатський корпус останнього скликання міської ради у своїх діях був авангардним, і одним із перших в Україні проініціював забезпечення міста такого плану науково-проектною документацією. Окрім Опорного плану історичного середовища міста, який існує у декількох історичних містах України, в Чернівцях були виявлені також і межі охоронних зон земель історико-культурного призначення та режими їх використання [17]. Вперше був сформований і впорядкований новий ПЕРЕЛІК пам'яток та об'єктів культурної спадщини міста Чернівців [19].

До цього Переліку увійшли всі види та категорії об'єктів культурної спадщини міста:

- пам'ятки історії та культури;

- пам'ятки архітектури та містобудування;
- пам'ятки археології;
- пам'ятки садово-паркового мистецтва;
- пам'ятки монументального мистецтва;
- щойно виявлені пам'ятки.

Остаточне затвердження дана робота пройшла в Кабінеті Міністрів України, відповідно до вимог чинного законодавства [20]. Важливим і надзвичайно цінним у цій роботі було і те, що при проведенні першочергових заходів з інвентаризації об'єктів культурної спадщини, завдячуючи спільній міжнародній співпраці з провідними фахівцями Австрії, Швеції, Росії та Франції до Переліку щойно виявлених об'єктів потрапили містобудівні ансамблі вулиць Анрі Барбюса; Челюскінців; Богомольця; відтворений ансамбль площі Філармонії; початок ансамблю вулиці Руської. Вперше до цього Переліку були включені пам'ятки архітектури „сталінського періоду”; цінні інтер'єри початку XX століття та монументальні мозаїкові панно, виконані на забудові 80-х років XX століття.

Таким чином наявність зазначеної документації юридично забезпечила гарантії щодо збереження не тільки окремих пам'яток архітектури чи архітектурних ансамблів, а й унікального силуету міста Чернівців, аналогів у світі якому немає.

Практично цей процес можна прослідкувати вже сьогодні, при здійсненні чергового моніторингу. Будівельний бум заповнив і Чернівці. Урбаністичні процеси стали відображатися не тільки на формуванні історичного ландшафту міста, а й привели до певних змін функціонування історичного центру.

Безумовно, ми вже назбирали свої помилки. І це цілком зрозуміло. Адже в Україні темі збереження традиційного характеру історичних ландшафтів раніше такої уваги як зараз, не надавалось. Після опублікування „Віденського Меморандуму-2005” [14, 15] по відношенню до історичних ландшафтів, Комітет UNESCO розробив нову методику планування сучасної архітектури в органічно сформованому історичному міському середовищі, яка поділяється на три основних напрямки:

- 1) збереження дахового фонду і концептуальних уявлень еволюції захисту історичних дахових ландшафтів;
- 2) впорядкування Порядку „логічного ланцюжка”: політичні процеси – кристалізація планування історичних міст і якості визначення режимів використання історичних ареалів міст. Безумовно – це імідж не тільки нової архітектури, але і державної політики;
- 3) вироблення нової системи під лозунгом концептуального діалогу „нової архітектури з історично сформованою” [40, С.36-37].

В Україні тільки приступили до цієї справи. І досвід збереження історичного ландшафту Чернівців став сьогодні одним із перших.

Серед вітчизняного простору впровадження містобудівної політики в історичному середовищі – Чернівці стали одним із найпривабливіших міст. Це, безперечно, накладає як на органи центральної влади так і місцевої велику відповідальність. Це історичне місто, без сумніву – чи не єдине, яке донині зберегло автентичний характер міського силуету.

На черговому з'їзді Українського Комітету ІКОМОС взимку 2008 року наголошувалось, що на території України одними із найбільш привабливих інвестиційних регіонів є Південний берег Кримського півостріву і міста західноукраїнського регіону – Львів та Чернівці.

У Криму ситуація – неоднозначна. З одного боку тут на високому науково обґрунтованому рівні ведеться робота з відновлення традиційного характеру історичних ландшафтів населених місць, а з іншого боку – за відсутності відповідної науково-проектної документації брутально забудовуються землі із надзвичайно привабливими природно-просторовими панорамами. Такий підхід до ведення містобудівної політики у певній мірі може привести не тільки до руйнації силуетів історичних ландшафтів, а й до значних екологічних катастроф.

Включення Резиденції буковинських митрополитів у Чернівцях до Попереднього Списку об'єктів всесвітньої спадщини UNESCO не тільки відкриває доступ України до європейської якості впровадження туристичної індустрії, але й ставить перед органами влади і мешканцями міста нові і більш складніші завдання.

Номінаційний об'єкт знаходиться на території центрального історичного ареалу міста [17] і потребуватиме цілої низки гарантійних зобов'язань щодо його збереження, передбачаючи визначення буферної зони зазначеного об'єкта. Разом з тим, середовище центрального історичного ареалу міста не може виступати буферною зоною навколо Резиденції буковинських митрополитів. Такий підхід суперечить всім нормам і канонам міжнародного та вітчизняного пам'яткоохоронного законодавства. Негативний досвід у цьому відношенні Україна вже має на прикладі здійснення нової висотної забудови в межах прилеглих територій навколо об'єкта всесвітньої спадщини UNESCO – Софійського собору у Києві. Статус колишньої Резиденції буковинських митрополитів (сучасного центрального корпусу Чернівецького національного університету ім.Ю.Федьковича) як пам'ятки культурної спадщини всесвітнього рівня не тільки приваблює до себе потужних інвесторів, але й вимагає чітких гарантій міжнародного контролю від втручань на території відповідних земель історико-культурного призначення.

Відкриття архітектурного факультету у Чернівцях, безперечно знаменне і довгоочікуване явище. На думку авторитетних спеціалістів цей факультет варто було б збудувати саме у межах земель міста історико-культурного призначення.

Досвід успішного втілення таких ідей на європейському рівні вже існує у багатьох містах, які увійшли до Списку об'єктів всесвітньої спадщини UNESCO: зокрема у Відні (мистецький центр утворений поруч із Парламентом) - 2001, у Будапешті (офісний центр – неподалік від площі Королів) - 2004; у Граці (музей мистецтв; розважальний центр із концертним залом та підводним кафе; підземний паркінг збудовані на території земель центрального історичного ареалу міста) – 2001-2006; комплекс музею з історії виноградарства з готельним корпусом у Вахау (Австрія) - 2006; підземні паркінги з облаштуванням площ в історичному центрі Ліона (Франція) – 2002-2006. Одним із надзвичайно цікавих і живописних втілень сучасного проектування в історичному середовищі є відкриття 2006 року нового комплексу навчальних корпусів консерваторії „Моцарттеум” у Зальцбурзі (Австрія) на честь святкування ювілейної дати з дня народження видатного музиканта і композитора Вольфганга Амадея Моцарта.

Такий підхід до використання об'єктів культурної спадщини зайвий раз підтверджує, що історичне місто – унікальний живий організм. Воно одночасно випромінює не тільки минуле, але і сучасне життя. Разом із тим – виступає гарантом толерантного ставлення до історії своєї держави і до культурних надбань всього людства.

Zusammenfassung

Die Stadt ist eine der stärksten Ausdrucksformen einer Kultur, nicht bloß in materieller, sondern immer auch in geistiger Dimension, wobei vor allem historisch gewachsene Städte durch ihre Authentizität eine einzigartige Aura genießen.

Czernowitz/Czernivci, als Beispiel dieses Charmes, gehört mit seiner Vielseitigkeit und reichen Stilsprache wohl zu den interessantesten historischen Städten der Ukraine und weckt als solche Interesse bei Architekten, Kunsthistorikern und Denkmalpflegern.

Auch wenn Czernowitz/Czernivci im selben Kontext wie andere europäische Städte entstanden ist, lassen sich Vergleiche nur schwer anstellen, da diese Stadt als Miniatur des vereinten Europas der Welt geschenkt wurde und diese Attitüde von der Wende vom 19. zum 20. Jahrhundert bis in die Gegenwart beibehalten hat.

Die jeweils vorherrschenden zeitgenössischen urbanen Prozesse haben nicht nur Spuren in der historischen Landschaft hinterlassen, sondern auch funktionale Adaptionen der Altstadt bewirkt, was aus heutiger Sicht die Notwendigkeit zur Installierung einer Kontrollinstanz zum Schutz und Weiterbestehen des einzigartigen Stadtbildes deutlich macht.

Die solitäre Komposition der städtischen Architektur verdient auf höchstem internationalem Niveau präsentiert zu werden und hat auf nationaler Ebene bereits neue Maßstäbe für die städtebauliche Politik

Джерела та література

- 1.Абизов В. Український Національний Комітет ICOMOS // Цивілізація – Civilization. Минуле. Сучасне. Майбутнє / Міжнародний журнал про найвизначніші явища та події в світі. – № 8.– 2006.– С.12-15; 2. Архітектурна спадщина Чернівців австрійської доби // Матеріали Першої Міжнародної науково - практичної конференції (1-3 жовтня 2001 року). – Чернівці: Золоті литаври, 2000. – 364 с.; 3.Архітектурний ансамбль Резиденції буковинських митрополитів. ЧНУ: Чернівці. видавництво „Книги -ХХІ”. – 2007. – 32 с., іл.; 4.Біленкова С. Чернівці – духовна скарбниця європейської художньої культури //„Персонал”. Приложение № 6 (11): Актуальные проблемы формирования духовности украинского народа. Сборник научных трудов. К.: МАУП. № 3(57). – 2000. – С.48-50; 5.Біленкова С. Архитектура Черновиц XIX – первой половины XX века. Исследование стилистических особенностей архитектуры города и процесса её стилиевой эволюции // Автореферат на соискание ученой степени кандидата искусствоведения. – СПб. 2004. – 35с.; 6.Біленкова С., Черновський О. Історичні Чернівці – один із об'єктів особливого стратегічного планувального розвитку України //Ф.Кайндль. Вікно у європейську науку. Матеріали II Міжнародного наукового семінару „Кайндлівські читання” (28-29 травня 2005 року). – Чернівці: Прут. 2005. – С.118-123; 7.Біленкова С., Черновський О. Історичний ландшафт міста Чернівців у контексті прийняття „Віденського Меморандуму” //Праці Науково-дослідного інституту пам'яткоохоронних досліджень. Випуск 1. К.: АртЕк, 2005. – С.22-33; 8.Біленкова С., Черновський О. Охоронні зони міст – охороняти! // Урядовий кур'єр. – 2005. – 6 серпня. – № 145. – С.7; 9.Біленкова С. Резиденція буковинських митрополитів Й.Гаврилюка в контексті актуальних проблем збереження традиційного характеру історичного ландшафту міста Чернівців // Історико-політичні проблеми сучасного світу: Збірник наукових статей. – Чернівці: Рута, 2006. – Т.14. – С.55-61; 10.Вечерський В.В. Державна політика в сфері охорони історико-культурної спадщини // Хроніка – 2000. – 1998. – Вип. 27-28. – С.590-603; 11.Вечерський В. Спадщина містобудування України. – К.: НДІТІАМ, 2003. – 561 с.; 12.Вечерський В.В.Київський „вінок несмаку і дивоглядів”.Випуск 2 / Праці Науково-дослідного інституту пам'яткоохоронних досліджень. – К.: АртЕк, 2006. – С.158-164; 13.Вечерський В. Розроблення науково-проектної документації по місту Чернівцях // Вісник Українського Національного комітету ICOMOS. Львів: „Цент Європи”, 2008. – Т.-II. – С.82; 14.Віденський Меморандум „Всесвітня спадщина та сьогоденна архітектура – управління історичним міським ландшафтом” // Праці Науково-дослідного інституту пам'яткоохоронних досліджень. Випуск 3. К.:АртЕк, 2008. – С.54-65; 15.Всесвітня спадщина та сучасна архітектура – управління історичним міським ландшафтом. Віденський Меморандум–2005 //Праці Науково-дослідного інституту пам'яткоохоронних досліджень. Випуск 1. – К.: АртЕк, 2005. – С.12-20; 16. Каталог

пам'яток архітектури і містобудування м.Чернівців. Чернівці: департамент містобудівного комплексу та земельних відносин Чернівецької міської ради. – 1996;

17.Коригування історико-архітектурного опорного плану і проекту зон охорони пам'яток та визначення меж і режимів використання історичних ареалів м.Чернівців. – в 2-х томах //Державний науково-дослідний інститут пам'яткоохоронних досліджень. – К., 2006. – Ркп. – 150 с., 3 арк.креслеників, 128 іл. Науковий керівник і відповідальний виконавець В.Вечерський, виконавці І.Шулешко, Ю.Поштаренко, Т.Скибицька; **18.** Міжнародний досвід охорони культурної спадщини та пам'яткоохоронне законодавство України. Матеріали конференції (18-19 квітня 2002 року). – К.: Стилос, 2002. – 195 с.; **19.**Перелік пам'яток та об'єктів культурної спадщини міста Чернівців станом на 01.12.2006 року. Чернівці. 2007. – 40 с.; **20.**Рішення Чернівецької міської ради від 28.02.2007 року за № 252 „Про затвердження „Коригування історико-архітектурного опорного плану і проекту зон охорони пам'яток та визначення меж і режимів використання історичних ареалів м.Чернівців.”, Наказ Міністерства культури і туризму України від 16.06.2007 року за № 6-61/0/16-07 „Про затвердження науково-проектної документації з визначення історичних ареалів населених місць України”;

21.Пламєницька О.А. Культурна та природна спадщина світу // Вісник Українського Національного комітету ICOMOS. – Львів: „Цент Європи”, 2008, Т.-II. – С.46-51;

22.Правова охорона культурної спадщини: 3б.документів. – К.: Інтерграфік, 2004. – 320 с.;**23.**Прибега Л.В. Сучасна архітектура в історичному середовищі міста. Концептуальний аспект. Випуск 2 // Праці Науково-дослідного інституту пам'яткоохоронних досліджень. – К.: АртЕк, 2006. – С.173-180; **24.**Проект Пропозицій щодо визначення меж історичного ареалу центральної частини м.Чернівців як об'єкта номінації до Списку всесвітньої спадщини UNESCO / Державний науково-дослідний інститут теорії та історії архітектури і містобудування (НДІТІАМ). Авт. кол. //під кер. канд. арх. Колоска Б.Р. – К., 2003. – Рукоп. – 41 с.: іл.; **25.**Проект Пропозицій щодо подання історичного поліетнічного середмістя Чернівців як об'єкта номінації до Списку всесвітньої спадщини UNESCO / Державний науково-дослідний інститут теорії та історії архітектури і містобудування (НДІТІАМ). Авт.кол.//під кер.докт.арх.Абизова В.А. – К., 2004.– Рукоп.– 30 с.: іл.; **26.**Проект Подання щодо номінації архітектурного ансамблю Резиденції митрополитів Буковини і Далмації у Чернівцях - міст культур у європейській самоідентифікації / Чернівецький національний університет ім.Ю.Федьковича при сприянні крайової адміністрації та міських органів самоврядування Чернівців. – Чернівці. – 2008. – іл.; **27.**Проект Закону „Про охорону архітектурної та містобудівної спадщини” // Вісник Українського Національного комітету ICOMOS. Львів: „Цент Європи”, 2008. Т.-II.– С.58-71; **28.**Сердюк О. Українські об'єкти в Попередньому Списку всесвітньої спадщини // Вісник Українського Національного комітету ICOMOS. Львів: „Цент Європи”, 2008. – Т.-II. – С.44-45; **29.**Федорук М.Т. Чернівці – місто єднання культур // Українсько-австрійські культурні взаємини другої половини XIX – початку XX століття. – Київ-Чернівці, 1999. – С.22-28; **30.**Чеховський І. Чернівці – ковчег під вітрилами толерантності: історичні студії багатокультурного етнорелігійного феномену в центрі Європи. – Чернівці: Рута, 2004. – 116 с.: іл.; **31.**Шевченко Н. Черновицкая Атлантида.– Черновцы: Золоті литаври, 2004. – 112 с.:илл.; **32.**Яковина М. Діяльність УК ICOMOS у 2008 році та найближчі перспективи.// Вісник Українського Національного комітету ICOMOS. – Львів: „Цент Європи”, 2008. Т.ІІ. – С.7-8; **33.**Bilenkova Svitlana. Jugendstil in Czernowitz. Eine Topographie der Schönheit. Czernowitzer kleine Schriften. Schriftenreihe des Traditionsverbandes „Katholische Czernowitzer Pennäler”. – Heft 12 (Aus dem Ukrainischen von Juri Kyjko). – Wien: Redaktion Raimund Lang. April 2002. – 92 S. (53 il.); **34.**Bilenkova Svitlana. Das Phänomen des Architektonischen Erbes in Czernowitz

//Städtische Kultur und Architekturerbe in einem ethnischen Kreuzweg Europas: West-Ukraine und Moldawien. Lund – 2005. – S.81-84; **35.**International Conference World Heritage and Contemporary Architecture. „Managing the Historic Urban Landscape”. 12.-14.05.2005. Vienna. – 130 S.; **36.**Larsson Bo. Sadhora. Presentation of research results // Städtische Kultur- und Architekturerbe in einem ethnischen Kreuzweg Europas: West-Ukraine und Moldawien. Rapport von einen internazijnales Seminar in Lund, Schweden, 2004. – Lund, 2005. – S.96-112; **37.**Larsson Bo. Kulturerbe und Stadtbild in West-Ukraine und Moldawien. Das Kapitel von Cernivci.– Lund, Schweden, Version 30 September 2005. – 101 s.; **38.**Larsson Bo. Äußerung über die Qualifikationen der Stadt Cernivci (Czernowitz), Ukraine, in der Liste des Weltkulturerbe von UNESCO Aufgenommen zu werden // Städtische Kultur- und Architekturerbe in einem ethnischen Kreuzweg Europas: West-Ukraine und Moldawien. Rapport; **39.**Redl Dagmar. Zwischen Wien und Czernowitz: zu Werdegang und wirken historischer Architekten der k.k.Monarchi. In:Mitteilungen der Gesellschaft für Vergleichende Kunstforschung in Wien. Februar 2002. - № 1. – S.2-12; **40.**Welterbe und zeitgenössische Architektur vom Umgang mit der historischen Stadtlandschaft. – Wien, 2005. – 128 S.; **41.**Wehdorn Manfred. Wien. Ein Stadtführer durch das Weltkulturerbe der UNESCO. Wien – New York. – 2004 s. – 228 s.